

Branko Inđić*

POLITIČKA EKOLOGIJA

Peter F. Drucker od mnogih je svojih eseja objavljenih u raznim prestižnim časopisima, od 1946. do 1971. godine odabrao dvanaest za knjigu *Nova tržišta i drugi eseji*¹.

Iako eseji sadrže različite teme, pisac u njima prepoznaje mnogo zajedničkog i poslužuje se terminom „politička ekologija” sa širim društvenim značenjem. Razmatrajući ljudske spoznaje i aktivnosti na različitim područjima, okruženjima i međusobnim odnosima iz daleke i bliže prošlosti, Drucker smatra da su u cijelosti povezane zajedničkom misaonom niti, time što dobivaju ekološki karakter o kojem ovisi ishod za život svakog pojedinca i svake zajednice.

Iz eseja se mogu iščitati studije u kojima Drucker daje realnu sliku i konkretne primjere slijedom uzoraka i posljedica.

U esejima su obuhvaćene teme o multinacionalnim kompanijama, zaposlenosti, obrazovanju, ponašanju mlade generacije, općem nezadovoljstvu, političkim osnovama SAD-a, problemima tranzicije u Japanu, o H. Fordu, M. Keynesu, imigrantskim plimnim valovima, strahu od konspirativnih urota i dr.

Drucker za svaki predmet razmatranja naglašava važnost postavljanja pitanja. To se vidi iz svakog sadržaja pojedinog eseja. U eseju *Nova tržišta i poduzetnici* prikazane su pojave i zbivanja u gospodarstvu SAD-a kroz pojedina razdoblja.

Za pojave mnogih integracija različitih sektora proizvodnje i trgovine autor tvrdi da nisu pridonijele realnom rastu gospodarstva. Stvaranjem multinacionalnih kompanija vidi promjenu struktura poslovanja kroz internacionalizaciju proizvodnje i distribucije, koje sve više utječu na mnoga nacionalna gospodarstva. Neke zemlje, kao npr. Francuska, u početku su zakonskim mjerama sprječavale taj proces

---

* Dr. sc. B. Inđić, (E-mail: majaindic32@gmail.com).

¹ Peter F. Drucker, *The New Markets and other Essays*, London, Pan Books LTD, 1974.

radi zaštite nacionalnog suvereniteta. Naprotiv, kako navodi Drucker, multinacionalne su kompanije i dalje stvarale svoju moć ostvarujući velike prihode, donoseći odluke u svojim upravama, koje su daleko od dosega vlade zemlje u kojoj posluju.

Sagledavajući promjene i perspektive razvoja, autor vidi tri dimenzije u ekonomiji:

1. robe i usluge, njihova proizvodnja, distribucija i potrošnja
2. formiranje i ulaganje kapitala s udjelom u resursima
3. rad (poslovi), kadrovi različitih zvanja.

Svaka dimenzija može se posebno razmatrati i tumačiti zbog nastalih promjena. Drucker sagledava te promjene i odnose u definiranim dimenzijama, s kojima se nagovještuje depresija i nazadovanje ili prosperitet. Nadalje, razmatra i realnu prisutnost religije u društvu. U eseju o religioznom filozofu Kierkegaardu nalazi odgovor ljudske egzistencije koja je u suprotnosti vremenskog i vječnog života, gdje društvena zajednica ostaje u vremenskom određenju s mnogim teškoćama i problemima realnog života.

Eseju o pobunama studenata sredinom 20. stoljeća autor daje naslov *Generacija romantičara*. Pobunu mladih ljudi protiv društvenog i političkog stanja, sa željama za promjenama odnosa prema radnicima, promjenama u međunarodnim odnosima i državnim institucijama, Drucker vidi kao idealistički bezuspješni protest. Konstatira da se želje pobunjene generacije nisu ispunile, izostale su društvene i političke promjene, a već ista generacija okrenula se osobnim karijerama.

U esejima o američkoj (SAD) politici, analizira se struktura i dinamika američkoga političkog procesa, gdje se s jedne strane formira način djelovanja, a s druge strane zaprečivanje. Drucker, uvažavajući političke teoretičare, utvrđuje da bez usuglašavanja interesnih odnosa i zakonskih odredbi ne bi bilo ustavnosti i funkcioniranja vlasti. Po principu pluralizma oblikovane su američke institucije u modelu koji daje zakonsku osnovu moći. O ekonomskim osnovama američke politike autor naglašava da, iako je ekonomija bila vrlo važna, politika se nije prepuštala ekonomistima. Prema tome, odnosi vlade i poslovnog sektora bili su prijeporna točka u ulozi i moći, da bi se uvijek pokazalo da je stvar politike u političkoj domeni, a stvar ekonomije u ekonomskoj domeni. Uvažavajući ekonomske interese, taj koncept, kako autor tvrdi, ima karakter jedinstvenosti i pokazao se djelotvornim, na primjer, po pitanju imigracije, što bi u Europi izostalo.

U eseju o svojevremenom općem nezadovoljstvu u SAD-u Drucker daje kritički osvrt na jednu potištenost koja je zahvatila velik dio nacije. To je vrijeme kad se javlja nezadovoljstvo kod svakog zaposlenja i profesije s osjećajem podcijenjenosti. Umirovljene vojne osobe osjećaju veliku nebrigu vlasti. Poslovni sektor vidi rastuću plimu birokratizma, gdje mu je ono malo profita zarobljeno od poreza. Nezadovoljan je i nastavnički kadar u školama, a pogotovo liječnici. Mladi ljudi

nemaju želju da se posvete karijerama u strukama, već nastoje ući u vlast. To je vrijeme, navodi Drucker, kada mnogi mediji podižu još veće loše raspoloženje u narodu. Širenje samosažalijevanja i loš publicitet stavljaju u drugi plan realnije i druge pojave u društvu, a od osjećaja žrtve mali je korak do uvjerenja u teorije zavjere protiv slobode i mira. Izlaz iz te situacije mogu dati ljudi zdrava razuma, u svim zanimanjima i profesijama, ulaskom u akciju protiv nezadovoljstva i kompleksa podcijenjenosti te spriječiti daljnje širenje društvene bolesti. Drucker daje primjer uspješnog udara u SAD-u na zaustavljanje McCarthyjeva lova na vještice. Drucker zaključuje da ozdravljenje u društvenom životu prati znatan prosperitet.

U eseju o uspjehu i neuspjehu Henryja Forda Drucker daje pregled njegova doprinosa u ekonomici i izgradnji industrijskog društva. On vidi paradoksalnost Fordova političkog koncepta i praktičnoga poslovnog čovjeka. Kritiku upućuje načinu proizvodnje, gdje je organizacija čovjeka, stroja i materijala sastavljena u jednu proizvodnu cjelinu. Dublje sagledavajući koordinaciju čovjeka u ostvarivanju masovne proizvodnje, u biti bez nove tehnologije i inovacija u strojogradnji, Drucker ipak priznaje napredak u odnosu na 19. stoljeće. Međutim, autor zaključuje, da Fordova politika dobiva obilježja utopije u tim uvjetima većih prava radnika u odlučivanju, uz sve veće socijalne probleme i probleme zaposlenosti.

U esejima o Japanu Drucker razmatra karakteristike njegova razvoja nakon Drugoga svjetskog rata. Opisuje tranziciju japanskog sustava od naslijeđa, militarizma i tradicije u jednu modernu državu. Tranzicija nije bila bez poteškoća. Drucker prije razmatra dinamiku odnosa u društvu nego investiranje kapitala, razvoja gospodarstva i „ekonomskog čuda”. Konkretno oslikava mladu poslijeratnu generaciju koja je nezadovoljna svojim položajem. Zato dolazi do pobuna i nereda. Drucker prati usuglašavanje tradicije i naslijeđa s modernom ekonomijom i postupno mijenjanje odnosa, što pridonosi općem napretku. Kao razloge za razvoj navodi pet područja.

1. Japan je u novim investicijama sudjelovao s jednom četvrtinom nacionalnog dohotka i osigurao porast industrijske proizvodnje
2. Stvoreni su uvjeti masovnoga potrošačkog tržišta, a dionice nisu samo u posjedu banaka, velikih kompanija i bogatih pojedinaca nego sve više u rukama građana.
3. Napravljen je znatan napredak u poljoprivredi, čija je proizvodnja bila nedovoljna za japansku populaciju te je Japan bio primoran na uvoz. U roku od 10 godina ostvarena je poljoprivredna proizvodnja koja je pokrivala vlastite potrebe i viškove za izvoz.
4. Ostvaren je veliki napredak u obrazovanju, koji je povećao udio obrazovanih u svim djelatnostima.
5. Povećan je društveni standard, produžen je očekivani vijek trajanja života, poboljšana je zdravstvena zaštita te uvjeti rada i života.

Drucker je nadalje utvrdio, da je za napredak važnu ulogu odigrala religija, ističući potrebu odgovornosti političkog vodstva i nove generacije na moralnim i duhovnim vrijednostima. Važno je, naglašava Drucker, da su dvije glavne vjerske zajednice pružile jedinstvenu podršku političkim strankama, bez obzira na to koja je bila na vlasti.

U eseju *Što možemo naučiti od japanskog menadžmenta* Drucker analizira način upravljanja i rukovođenja. U analizi je obuhvaćen način donošenja odluka, djelotvornosti za sigurnost zaposlenosti, fleksibilnost proizvodnje, produktivnost s cijenom rada, prihvaćanje promjena, brigu o razvoju mladih rukovodećih i stručnih kadrova itd.

Drucker otkriva da su duboki korijeni japanske tradicije uvjetovali da probleme treba rješavati usuglašavanjem. Vidi da je važna definicija pitanja za donošenje odluke ona koja se donosi korak po korak dok se ne postigne konsenzus koji je srž odluke. Taj je proces fokusiran na razumijevanje problema, gdje se razmatraju sva moguća rješenja, da bi odluku slijedila akcija i željeni rezultat. Iz toga se može mnogo naučiti; da je ključ japanskih dostignuća u glavnim faktorima, koji sadrže odgovor na potrebe i pravce djelovanja.

Međutim, zaključuje Drucker: „... bilo bi besmisleno imitirati Japance, nego s njima se treba natjecati.”

Drucker u eseju o J. M. Keynesu, koji je napisao neposredno nakon njegove smrti (1946.), njegovu ekonomiju naziva „magičnom”. Smatra ga zaista velikim ekonomistom te prihvaća Keynesovu tvrdnju da principi *laissez-faire* nisu održivi da bi očuvali autonomiju i automatizam tržišta. Drucker je uvjeren da Keynesove magične formule pokazuju da se ono što je iracionalno ponaša racionalno, a teoretske su analize društvene i ekonomske realnosti remek-djelo koje će imati trajnu vrijednost.

Međutim, dodaje Drucker, iako je Keynesova ekonomska teorija briljantna, ima nedostataka. Tvrdi da je ostao niz otvorenih pitanja za slobodu poduzetničke ekonomije. To je fiskalna politika koja je omogućila rast proizvodnje preko poslovnog ciklusa, a ne da se temelji na lažnim pretpostavkama godišnjeg profita. Pitanje je i poticaja novih poslovnih pothvata i kapitalnih investicija i u lošim godinama.

Nema odgovora kako osigurati rad, garanciju zaposlenosti i sigurnosti zarada, umjesto plaća u funkciji profita. Iz svega toga proizlazi pitanje kako podrediti pojedine grupacije, njihove interese u kratkom roku u odnosu na duži rok, za dobrobit cjeline. Drucker navodi da Keynes nije pomogao da se na to pitanje odgovori te zaključuje ovim riječima: „... da je Keynes još živ, vjerojatno bi se okrenuo od makroekonomije prema mikroekonomiji.”

Drucker je izborom tema nastojao naglasiti važnost prepoznavanja i prihvaćanja različitosti koje nisu prepreka za razumno djelovanje u cilju općeg dobra. U esejima iz raznih područja ljudskog života i djelovanja Drucker je obuhvatio mnoga pitanja, pojave i odgovore koji imaju vrijednost i nakon protekloga dužeg vremena. Svi oni mogu pomoći u boljem razumijevanju aktualne politike i stanja u društvu.